

спілкування, що розширює світогляд курсантів, поглиблює знання про структуру мови, допомагає розуміти загальнолюдські засоби мовного спілкування, сприяє вихованню моральних якостей особистості.

ЛІТЕРАТУРА

- Пехота, 2004* – Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.
- Ніколаєва, 1997* – Ніколаєва С. Ю. Сучасні технології навчання іноземного спілкування / С. Ю. Ніколаєва, Г. А. Гринюк, Т. І. Олійник. – К. : Ленвіт, 1997. – 96 с.
- Козак, 2001* – Козак С. В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / С. В. Козак. - Оdesa, 2001. – 20 с.
- Січкарук, 2006* – Січкарук О. Т. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник / О. Т. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.
- Варзацька, 2006* – Варзацька Л. Інтерактивні технології в системі особистісно - зорієнтованої освіти / Л. Варзацька, Л. Кратасюк // Дивослово. – 2006. – № 4. – С. 15-25.
- Мойсеюк, 2007* – Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. - К., 2007. - 656 с.

REFERENCES

- Piekhota, 2004* – Piekhota O. M. Osvitni tekhnolohii: navch.-metod. posib. / O.M.Piekhota, A.Z.Kiktenko, O.M.Liubarska ta in. – K.: A.S.K., 2004. – 256 s.
- Nikolaieva S.Iu.,1997* – Nikolaieva S. Iu. Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnoho spilkuvannia / Nikolaieva S. Iu., Hryniuk H. A., Oliinyk T. I. [ta in.]. – K. : Lenvit, 1997. – 96 s.
- Kozak,2001* – Kozak S. V. Formuvannia inomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv morskoho flotu : avtoref. dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 / S. V. Kozak. - Odesa, 2001. – 20 s.
- Sichkaruk,2006* – Sichkaruk O.T. Interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli: navch.-metod.posib. / O. T. Sichkaruk. – K. : Takson, 2006. – 88 s.
- Varzatska,2006* – Varzatska L. Interaktyvni tekhnolohii v systemi osobystisno - zorientovanoi osvity / Varzatska L., Kratasiuk L. // Dyvoslovo. – 2006. – № 4. – S. 15-25.
- Moiseiuk ,2007* – Moiseiuk N. Ie. Pedahohika. Navchalnyi posibnyk. 5-e vydannia, dopovnene i pereroblene - K., 2007. – 656 s.

Надійшла до друку 11.07.2014.

УДК 305+378:614

Леся Мандрик

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ

У статті аналізуються та систематизуються теоретико-практичні основні положення вітчизняних психологів і педагогів щодо гендерного підходу в освіті. Гендерний підхід в освіті трактується, як механізм досягнення гендерної рівності та утвердження рівних можливостей для самореалізації кожної особистості, передбачає: відсутність орієнтації на «особливе призначення» чоловіка чи жінки; заохочення видів діяльності, що відповідають інтересам особистості, та пом'якшення гендерних стереотипів; урахування соціально-статевих відмінностей. Особлива увага приділяється розгляду основоположних аспектів здійснення гендерного підходу: вибору методів, форм, засобів навчання, відбору завдань для представників різних гендерних типів

Визначено законодавчі акти, що регулюють питання професійної підготовки в контексті забезпечення гендерної рівності; розкрито специфіку застосування гендерного підходу у підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки.

Ключові слова: гендер, гендерний підхід, інтеграція гендерного підходу, гендерна культура, гендерна ідентичність, професійне становлення, гендерне виховання, професійна підготовка, майбутні фахівці пожежної безпеки, організаційно-педагогічні умови.

В статті аналізуються і систематизуються теоретико-практичні основи положення українських психологів і педагогів по гендерному підходу в освіті. Гендерний підхід в освіті трактується як механізм досягнення гендерного рівності і утвердження рівних можливостей для самореалізації кожної людини, передбачає: відсутність орієнтації на «особе призначення» чоловіка або жінки; поощрення видів діяльності, що відповідають інтересам людини; зменшення гендерних стереотипів; урахування соціально-статевих відмінностей. Особливу увагу приділяється розгляду базових аспектів реалізації гендерного підходу: вибору методів, форм, засобів навчання, вибору завдань для представників різних гендерних типів

Визначено законодавчі акти, що регулюють питання професійної підготовки в контексті забезпечення гендерного рівності; розкрито специфіку застосування гендерного підходу в підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки.

Ключевые слова: гендер, гендерный подход, интеграция гендерного подхода, гендерная культура, гендерная идентичность, профессиональное становление, гендерное воспитание, профессиональная подготовка, будущие специалисты пожарной безопасности, организационно-педагогические условия.

The article analyzes and systematizes basic theoretical and practical theses of Ukrainian psychologists and educators on gender approach in education. The article briefly examines the definitions to the concepts «gender», «gender approach», points out the main requirements of gender approach realization. The author considers some issues of gender approach in higher education. The gender approach in education is defined as a mechanism for achieving gender equality and strengthening equal opportunities for self-realization of each person. It includes: lack of focus on «special mission» of a man or a woman; encouraging of activities that meet the interests of the individual; mitigating gender stereotypes; taking into consideration social and gender differences. Special attention is given to the examining of the main gender approach realization aspects: methods, forms and educational equipment choosing, selection of tasks for different gender type representatives. Legislation Regulating professional training in the context of gender equality is determined; peculiarities of application of gender approach in training future specialists of fire safety are disclosed. The article briefly examines the definitions to the concepts «gender», «gender approach», points out the main requirements of gender approach realization.

In the social sciences and humanities gender equality is associated with the organization of gender education and gender studies. In the article was grounded position about actuality of problem of gender's education, it is marked the necessity of making of new gender's component maintenance of domestic higher education. The special vector is an analysis of ways of decision of problems of equal rights and possibilities of reasons, grounds that on changing of conception of improvement of position of women in world and national consciousness, conception of gender equality, progress and justice comes. Found that a gender perspective should be fixed on existing education mechanisms of socialization and education of the individual according to different models of masculinity and femininity.

Keywords: gender, gender approach, integration of the gender approach, gender and culture, gender identity, professional formation, gender education, professional training, future specialists of fire safety, organizational and pedagogical conditions.

Постановка проблеми. В умовах національно-культурного відродження й розбудови незалежної Української держави особливої актуальності набуває питання встановлення суспільних відносин на засадах рівності, особистої свободи і гуманізму. Значні зміни в системі професійної освіти, зумовлені новими цінностями й особистісними орієнтаціями, потребують переосмислення внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на навчально-професійну діяльність студентів. Аналіз наукових джерел показує, що для конструктивного вирішення

проблеми професійного становлення майбутніх фахівців необхідно враховувати їх гендерні особливості.

Гендерна проблематика в освіті виникла, як наслідок затвердження гуманістичної парадигми в педагогіці, усвідомлення важливості збереження інтелектуального потенціалу суспільства і розуміння ролі особистісних аспектів у розвитку здібностей. Українська педагогіка знаходиться в стадії включення гендерного підходу в теорію, методологію і в колоемпіричних досліджень. Так, без урахування гендерного виміру неможлива побудова справжнього демократичного суспільства, яке повинно ґрунтуватися на принципах пріоритетності прав особистості.

З огляду на окреслені завдання, зростає значення гендерного складника професійного становлення майбутніх фахівців, що потребує застосування гендерного підходу в підготовці фахівців пожежної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначального значення для нашого дослідження набувають наукові праці, присвячені підготовці майбутніх фахівців в умовах ВНЗ (В. Андрущенко, О. Біда, Р. Гуревич, В. Кремень, О. Пехота, В. Шахов). З огляду на проблему, що зумовила тему нашої статті, актуальними є роботи, які стосуються гендерного виховання молоді (Т. Говорун, І. Іванова, І. Кон, О. Кізь, І. Кльочина, С. Матюшкова, О. Цокур), урахування гендерних відмінностей у процесі навчання (В. Кравець, В. Симонов, С. Харченко), проблеми виховання гендерної культури молоді (Т. Бучинська, Т. Булатової, Т. Дороніна, О. Кікінежді, В. Романової, О. Луценко, П. Терзі), гендерного підходу в підготовці студентів вищих педагогічних закладів (О. Вороніна, І. Мунтян, П. Приходькіної, Л. Штильова).

Варто зазначити, що система освіти залишається досить консервативною і неохоче сприймає гендерні нововведення. Питання гендерного підходу в освіті потребує глибокого дослідження і розвитку. Незважаючи на те що розпочато інноваційні перетворення щодо гуманізації та демократизації української системи освіти, питання інтеграції гендерного компонента у підготовці майбутнього фахівця є теоретично та методологічно не завершеними. Зокрема є потреба в дослідженні особливостей гендерного підходу у підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки на основі розкриття специфіки професійної підготовки.

Мета написання статті – з огляду на зазначене, основні цілі цієї статті полягають у тому, щоб на основі аналізу психолого-педагогічних джерел та емпіричного матеріалу визначити законодавчі акти, що регулюють питання професійної підготовки в контексті забезпечення гендерної рівності, проаналізувати основні положення гендерного підходу, а також специфіку та шляхи реалізації його застосування в підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки, як одного із чинників гуманізації їх професійного й особистісного становлення.

Виклад основного матеріалу. Оскільки освіта є основою духовного розвитку суспільства й окремої людини, то гуманізація суспільних взаємин

має спрямовуватися передусім на сферу освіти й виховання молодого покоління. Інтегруючись у світову спільноту, необхідно, щоб освітніми орієнтирами були загальнолюдські цінності, а зміст, форми й методи навчання сприяли стимулюванню і гармонізації розвитку кожної особистості. Зазначене цілком стосується фахової освіти, адже професійний розвиток є невід'ємним від особистісного.

Сучасна освіта має забезпечувати можливість реалізації соціальних функцій людини як суб'єкта навчання, спілкування, соціальної діяльності, суб'єкта самовизначення, особистісного та професійного. Це положення співвідноситься з основними принципами змісту освіти у XXI столітті, зафіксованими в декларації ЮНЕСКО: навчитися вчитися (інтелектуальна культура, інформаційна культура, культура самоорганізації, дослідницька культура); навчитися працювати (удосконалення у сфері професійної діяльності); навчитися жити разом (розуміння іншого, прийняття іншого, допомога іншому, комунікативна культура); навчитися жити у злагоді із собою (саморозвиток студента).

Законодавче забезпечення є стратегічним орієнтиром та передумовою для легітимного впровадження певного виду діяльності в суспільну практику. Необхідність забезпечення гендерної рівності знайшла відображення у міжнародному та національному законодавстві.

Україна ратифікувала ряд міжнародних документів, які, проголошуючи цінність прав людини, закріпили принцип рівноправ'я чоловіків і жінок та заборонили дискримінацію, у тому числі й за ознакою статі. Насамперед, це Загальна декларація прав людини, Міжнародні пакти про права людини, Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок тощо. Виділення «забезпечення гендерної рівності» як третьої (із семи) найважливішої цілі тисячоліття для України свідчить про стратегічне значення цього питання для розвитку нашої держави. У Конституції України (ст. 24), Законі України «Про освіту» закріплено ідеї дотримання прав людини та недискримінації за ознакою статі в освітній сфері.

Питання впровадження гендерного компонента в національну систему підготовки фахівців відображене у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 8 вересня 2005 р.), де зазначено, що «до навчальних програм вищих навчальних закладів уключаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства» [*Закон України..., 2005 р.*].

У результаті парламентських слухань «Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи» (2006 р.) Міністерству освіти і науки України надані такі рекомендації: забезпечити проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних

прав та можливостей жінок і чоловіків; збільшити обсяг видань, зокрема наукових, з питань гендерної рівності; включити до навчальних програм ВНЗ, курсів перепідготовки кадрів дисципліни з питань забезпечення прав та можливостей жінок і чоловіків; розпочати підготовку фахівців для здійснення гендерного аналізу в соціально-економічній сфері [*Програма розвитку..., 2007: с. 199*]. Ці рекомендації знайшли своє відображення у Державній програмі з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року (№ 1834 від 27 грудня 2006 р.). У наказі Міністерства освіти і науки України № 839 від 10 вересня 2009 р. «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» третина плану заходів безпосередньо стосується вищої школи: продовжити впровадження курсів гендерної рівності у ВНЗ; здійснити анкетування ВНЗ на предмет упровадження гендерного компонента у зміст вищої освіти; створити банк даних методичного забезпечення гендерних курсів ВНЗ; організувати проведення гендерного аналізу кадрового забезпечення ВНЗ за галузями знань; дослідити теоретико-методологічні аспекти механізмів формування гендерної політики у вищій школі шляхом залучення до цієї роботи наукових підрозділів ВНЗ; сприяти створенню у ВНЗ кафедр гендерної рівності [*Наказ Міністерства..., 2009*].

Отже, вище названі законодавчі акти актуалізували потребу й заклали підґрунтя для імплементації гендерного підходу в систему підготовки фахівців.

Аналіз філософських, психологічних, педагогічних поглядів на проблему «гендеру» призводить до висновку про те, що реальні відмінності між чоловіками і жінками зумовлюють необхідність і гендерного підходу до дослідження військово-професійної підготовки жінок. Однак реалізація даного підходу, наприклад, щодо аналізу соціально-педагогічних проблем професійного виховання і професійної самореалізації військовослужбовців-жінок у військовому соціумі, має місце тільки в одиничних роботах [*Риков, Вдовюк, 2001: с. 112*].

Л. Штильова зауважує, що гендерний підхід – це сукупність уявлень, що припускають відмінності в поведінці й вихованні чоловіків і жінок, які визначаються не стільки їх фізичними особливостями, скільки вихованням, поширеними в кожній культурі уявленнями про сутність чоловічого і жіночого, державною гендерною політикою [*Штильова, 2008: с. 119*]. І. Мунтян одним із перших в Україні запропонував інтегрувати гендерний підхід у професійну підготовку студентів вищих педагогічних закладів, що потребує використання гендерного компонента змісту освіти, відповідних навчально-методичних засобів та комунікативних механізмів у поєднанні з професіоналізмом та майстерністю викладачів [*Мунтян, 2004: с. 9*].

Гендерний підхід є теоретичною основою процесу оцінки усіх сфер життя з точки зору впливу законодавства, державних і громадських стратегій і програм щодо жінок і чоловіків, вихідним посиленням якої є отримання рівної життєвої вигоди жінками і чоловіками, забезпечення гендерної рівності.

Метою гендерного підходу в освіті, на думку Л. Ожигової, є деконструкція традиційних культурних обмежень розвитку потенціалу особистості залежно від статі, осмислення і створення умов для максимальної самореалізації та розкриття здібностей дівчаток і хлопчиків у процесі педагогічної взаємодії [Ожигова, 2000: с. 12].

Так, упровадження гендерного підходу в освіті науковці визначають, як розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і задатків молодого людини, вивільнення мислення педагогів від гендерних стереотипів шляхом урахування в навчально-виховному процесі специфіки життєвих інтересів і психологічних особливостей статей. Чинник гендеру в гуманістичній педагогіці полягає у спрямуванні особистісного становлення хлопців і дівчат шляхом збереження рівності в їхніх правах і можливостях, а також у розробленні такої стратегії освіти, яка орієнтувала б на розвиток самобутності суб'єкта навчально-виховного процесу як надпредметного результату, на забезпечення атмосфери позитивної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, на впровадження творчого підходу до змісту навчально-професійної діяльності, на створення умов для самореалізації молодого людини [Беленька, 2002: с. 32].

Варто зазначити, що А. Ремонтова вважає, що реалізація гендерного підходу в освітньому процесі вишу може ефективно впливати на професійне становлення студентів за таких умов:

- 1) орієнтація на нейтралізацію і пом'якшення відмінностей між статями;
- 2) виховання в душі вільного вибору гендерної ідентичності;
- 3) відсутність установок на особливе призначення чоловіків і жінок;
- 4) надання вибору видів діяльності, адекватних інтересам особистості [Ремонтова, 2014].

Водночас важливо підкреслити, що виділяють такі організаційні умови виховання гендерної культури майбутніх фахівців пожежної безпеки: позитивна мотивація вивчення та використання сучасних підходів до формування гендерної культури в навчальній діяльності для особистісного та майбутнього професійного росту; впровадження сучасних педагогічних технологій з урахуванням гендерного підходу (технології навчання, технології виховання), що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення; підвищення професійної компетентності педагога, оволодіння формами і методами виховання майбутніх фахівців з урахуванням гендерного підходу; створення та впровадження авторських програм спецкурсів із гендерної тематики, організацію позанавчальної діяльності; забезпечення гуманізації міжособистісних відносин і діяльнісно-особистісного підґрунтя гендерної соціалізації; відповідність змісту навчальних планів і програм сучасним тенденціям розвитку гендерної культури; стимулювання процесів самовизначення, самореалізації та саморозвитку курсантів [Мандрик, 2014: с. 30].

Отже, гендерний підхід є необхідною передумовою реалізації гендерного виховання та невід'ємною складовою гуманізації професійної

підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки, оскільки ґрунтується на рівних вимогах, незалежно від статі, з урахуванням гендерних особливостей суб'єктів навчання і заохоченням їхньої самобутності у професійному становленні курсантів. Гендерний підхід, на наш погляд, повинен фіксуватися на існуючих в освіті механізмах соціалізації та виховання особистості відповідно до різних моделей маскулінності і фемінінності.

Уведення гендерного підходу за всіма напрямками підготовки фахівців пожежної безпеки сприятиме їх ґрунтовній обізнаності щодо гендерного компонента, формуванню мотивації до розвитку індивідуальних здібностей і прагнень учасників навчально-виховного процесу, орієнтуванню їх на повагу до кожної особистості, на партнерство та співпрацю. Отже, гендерний підхід сприятиме вирішенню завдань особистісно орієнтованої, ціннісно-сислової спрямованості навчально-виховного процесу та забезпечить гендерну рівноправність, можливість гармонійного розвитку майбутніх фахівців пожежної безпеки.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз різних підходів до застосування гендерного підходу у підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки передбачає орієнтований підхід до навчання, що враховує гендерні особливості майбутнього фахівця пожежної безпеки і передбачає на підставі визначення змісту, форм, методів навчання, створення сприятливого (гендерно комфортного) освітнього середовища, спрямованого на розвиток особистості відповідно до її природного потенціалу. Відтак, метою гендерного підходу до реалізації освітнього процесу у ВНЗ ДСНС України має стати реконструкція традиційних культурних обмежень потенціалів особистості залежно від біологічної статі, осмислення і створення умов для максимальної самореалізації всіх суб'єктів процесу педагогічної взаємодії.

Перспективи подальших розвідок стосуються специфіки вивчення професійного зростання жінок і чоловіків, інтеграцію гендерного підходу в інші концепції та включення гендерного компонента у процес підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

- Беленька, 2002* – Беленька Г. В. Формування фахової компетентності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі // Вісн. Київ. міжнар. ун-ту. Серія «Педагогічні науки, психологічні науки». – К., 2002. – Вип. 1. – С. 29-35.
- Дороніна, 2011* – Дороніна Т. О. Теоретико-методологічні засади гендерної освіти та виховання учнівської молоді: монографія / Тетяна Олексіївна Дороніна; НАПН, Інститут вищої освіти, КДПУ, МОНМС України. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. – 331 с.
- Закон України, 2005 – Закон України «Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків» (№ 2866 від 08.09. 2005 р.) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
- Мандрик, 2014* – Мандрик Л. М. Организационно-педагогические условия воспитания гендерной культуры будущих специалистов пожарной безопасности. // Вестник Адгеевского государственного университета. Серия «Педагогика и психология». – Майкоп : изд-во АГУ. – Вып. 1. – 2014. – С. 26-32.
- Мунтян, 2004* – Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук:

- 13.00.04 / Мунтян Іван Савелійович. – Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2004. – 21 с.
- Наказ, 2009* – Наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» (№ 839 від 10. 09. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/4849>.
- Ожигова, 2000* – Ожигова Л. Н. Гендерная интерпретация самоактуализации личности в профессии : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. психол. наук / Л. Н. Ожигова. – Краснодар : КубГУ, 2000. – 24 с.
- Приходькіна, 2009* – Приходькіна Н. О. Педагогічні умови реалізації гендерного підходу у фаховій підготовці студентів гуманітарних спеціальностей : Дис. на здобуття наукового ступеня канд. наук: 13.00.04 / Приходькіна Н. О. – 2009. – 21 с.
- Ремонтова* – Ремонтова А. А. Гендерный фактор профессионального становления студентов – Режим доступу до ресурсу : <http://izvestia.vspu.ru/files/publics/82/67-70.pdf>
- Рыков, Вдовюк, 2001* – Рыков С. Л., Вдовюк В. И. Гендерные исследования в педагогике (обзор литературы) // Высшее образование в России. – 2001. – №4. – С. 110-117.
- Сучасний стан.., 2006* – Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства. Рівні права та можливості в Україні: реалії та перспективи // Матеріали парламентських слухань 21 листопада 2006 року. – К. : Програма розвитку ООН в Україні, 2007. – 200 с.
- Штыльова, 2008* – Штыльова Л. В. Фактор пола в образовании. Гендерный подход и анализ : Монография. – М., 2008. – 316 с.

REFERENCES

- Ben'kaja, 2002* – Ben'kaja G. V. Formirovanie professional'noj kompetentnosti studentov vovremja obuchenija v vysshem uchebnom zavedenii // Vestn. Kiev. mezhdunar. un-ta. Serija «Pedagogicheskie nauki, psihologicheskie nauki». – K., 2002. – Vyp. 1. – S. 29-35.
- Doronina, 2011* – Doronina T. A. Teoreticheskie osnovy gendernogo obrazovanija i vospitanija uchashhejsja molodezhi: monografija / Tat'jana Alekseevna Doronina; APN, Institut vysshego obrazovanija, KGPU, MONMS Ukrainy. –Krivoy Rog: Izdatel'skij dom, 2011. – 331 s.
- Zakon Ukrainy, 2005* – Zakon Ukrainy «Ob obespechenii ravnyh prav i ravnyh vozmozhnostej zhenshhin i muzhchin» (№ 2866 ot 08.09. 2005) [Jelektronnyj resurs] / Oficial'nyj sajt Ministerstva obrazovanija i nauki Ukrainy. –Rezhim dostupa: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- Mandrik, 2014* – Mandrik L.M. Organizacionno-pedagogicheskie uslovija vospitanija gendernoj kul'tury budushhijh specialistov pozharnoj bezopasnosti. // Vestnik Adygejskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija «Pedagogika i psihologija». – Majkop: izd-voAgU. – Vyp. 1. – 2014. – S. 26-32.
- Muntjan, 2004* – Muntjan I.S. Gendernyj podhod v professional'noj podgotovke studentov vysshijh pedagogicheskijh zavedenij: Avtoref. dis ... kand. ped. nauk: 13.00.04. / Muntjan Ivan Save'evich. –Pivdennoukr. gos. ped. un-t im. K.D. Ushinskogo (m. Odesa). – O., 2004. –21 s.
- Prikaz, 2009* – Prikaz Ministerstva obrazovanija i nauki Ukrainy «O vnedrenii principov gendernogo ravenstva v obrazovanii» (№ 839 ot 10.09. 2009) [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://osvita.ua/legislation/other/4849>.
- Ozhigova, 2000* – Ozhigova L.N. Gendernaja interpretacija samoaktualizacii lichnosti v professii: avtoref. diss ... kand.psihol.nauk. –Krasnodar: KubGU, 2000. – 24 s.
- Prihod'kina, 2009* – Prihod'kina N. A. Pedagogicheskie uslovija realizacii gendernogo podhoda v professional'noj podgotovke studentov gumanitarnykh special'nostej: Dis ... kand. nauk: 13.00.04 / Prihod'kina N. A. – 2009. – 21 s.
- Remontova* – Remontova A.A. Gendernyj faktor professional'nogo stanovlenija studentov – Rezhim dostupa k resursu: <http://izvestia.vspu.ru/files/publics/82/67-70.pdf>
- Rykov, Vdovjuk , 2001* – Rykov S. L., Vdovjuk V. I. Gendernye issledovanija v pedagogike (obzorliteratury) // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2001. – №4. – S. 110-117.
- Sovremennoe sostojanie, 2006* – Sovremennoe sostojanie i aktual'nye zadachi v sfere prepredzhenija gendernogo nasilija. Ravnje prava i vozmozhnosti v Ukraine: realii i perspektivy // Materialy parlamentskijh slushanij 21 nojabrja 2006. – K. : Programma razvitija OON v Ukraine, 2007. – 200 s.
- Shtyl'jova, 2008* – Shtyl'jova L.V. Faktor pola v obrazovanii. Gendernyj podhod i analiz: Monografija. – M., 2008. – 316 s.

Надійшла до друку 27.06.2014.